

Vrede verbindt over grenzen

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra
Regenboogkerk Hilversum

Lezingen:

Schriftlezing Oude Testament: Amos 8, 4-7
Tweede Schriftlezing: Psalm 113
Schriftlezing Evangelie: Lucas 18, 1-8

Inleiding

Hardnekkig volhouden, ook als je op dichte deuren bonst, heeft zin. Nooit wordt de vrede aangereikt op een presenteerblaadje. Altijd gaat het ook over gerechtigheid. Daar moet voor gestreden worden. Veerkracht is nodig, uithoudingsvermogen en grensoverschrijdend gedrag. Ons geloof wil in die taaie strijd een diepgravende wortel zijn. Vandaag begint de Vredesweek.

Prediking

Gemeente van Christus,
vrede klinkt als doel eenvoudig, maar dat lijkt maar zo. De oorlog is veel gemakkelijker te winnen dan een rechtvaardige en duurzame vrede. Altijd immers zal het in wezen gaan om gerechtigheid. Zonder gerechtigheid is vrede vals. De 'lieve vrede' kun je wel willen bewaren, maar voor je het weet ben je een steunpilaar van een onrechtvaardige status quo. Bedelaars, zwervers en vluchtelingen vormen voor de gevestigde orde altijd een bedreiging omdat zij door hun aanwezigheid zichtbaar maken dat de vrede die heerst, deels een schijnvrede is. En toch is daarin ook veel goeds dat wordt bedreigd en dat verdient verdedigd te worden. Onderdrukking en misdaad, het zijn veelkoppige monsters.

De afgelopen week vernamen wij dat een strafadvocaat 's ochtends vroeg op de stoep van zijn woning in Amsterdam op brute wijze werd vermoord. Gelukkig leven wij in een land waarin iedereen door zoiets vreselijks diep is geschokt. Hoeveel keer hebben wij het daarna niet gehoord: 'Dit is een aanslag op de rechtsstaat zelf.' Wij allemaal zijn in het hart getroffen. Het raakt ons wanneer onze vrede, ook al is deze niet perfect, zo direct wordt ondermijnd.

Konden we maar een appèl formuleren, een ethiek ontwikkelen, die verstokte criminelen zou raken op de plek waar bij het nog een laatste restje menselijkheid zit. Want wat heb je aan je door misdaad verkregen gewin wanneer je daarmee de hele menselijke samenleving, waarin toch ook jij wilt leven, ontwricht? Maar ik ben waarschijnlijk te naïef. En misschien is er inderdaad, zoals hersendeskundigen zeggen, letterlijk een draadje los in het brein van verstokte criminelen en zijn ze gehandicapt. En toch moet vandaag een oproep klinken tot onophoudelijk streven naar vrede, door middel van gerechtigheid.

In het verhaal van Jezus is het de vrede van een gewetenloze rechter die ruw wordt verstoord. De vrede van deze rechter is die van hemzelf alleen. Hij leeft van de rest van de mensen geïsoleerd in zijn eigen bubbel. Deze rechter gunt zichzelf de rust van een genoeglijk leven. Maar niet alleen is hij doof geworden voor de klacht van de mensen die in de samenleving aan het kortste eind trekken. Deze rechter is ook los geraakt van God, de bijbelse bron van gerechtigheid bij uitstek. Een gebrek aan interesse in de bronnen van gerechtigheid zelf, dat is heel tragisch voor een rechter... en nog meer voor de mensen die op hem een beroep doen. De rechter is zijn identiteit verloren.

Maar de mensen verliezen hun kans op vrede. De grote waarde van de Godsidee in dit verband is dat God meer is dan gerechtigheid. Hij is ook de barmhartige. Hij is voor Israël de verhoorder van gebeden, de God vol van genade die nooit tevergeefs zal worden aangeroepen. Hij hoort de gebeden van hen die door niemand worden gehoord.

Jezus vertelt, zegt Lucas, een gelijkenis over de noodzaak om altijd te bidden én om het niet op te geven. En het grote voorbeeld is niet een professionele gelovige, geen priester, geen bisschop, geen dominee... Het voorbeeld is een weduwe die, als 'een dwaze moeder' in Argentinië, eenvoudigweg eist dat haar recht wordt gedaan in een conflict waarin zij is verzeild geraakt.

Dit is voor de zelfgenoegzame rechter helemaal geen interessante zaak. Hij gaat hier zelf echt niet beter van worden, wat de uitkomst ook is. En dus laat hij het afweten. Het doet mij er aan denken dat toegang tot de rechtsgang voor minvermogenden ook in onze tijd een groot probleem is geworden. Pro deo advocaten kunnen in Nederland niet of nauwelijks rondkomen. Rechters zijn overbelast. Overal zijn wachttijden. Onze vrede is altijd relatief en kwetsbaar.

In de gelijkenis van Jezus zit een beslissend en verrassend draaipunt. Tenslotte doet de rechter wat de weduwe hem vraagt. Hij verschaft haar recht, maar niet omdat hij zijn hart laat spreken, niet omdat gerechtigheid hem plotseling opnieuw interesseert. Zijn hart is allang versteend en zijn oren zijn, als het om gerechtigheid gaat, hopeloos verstopt. Toch verschaft de gewetenloze rechter de weduwe recht en wel omdat hij zijn eigen vrede koestert. Hij vindt het een lastig mens en wil dat haar gezeur stopt, omwille van zijn eigen rust. Het is een cynische reden die leidt tot een gunstig resultaat.

In een typisch Joodse redenering loopt de gelijkenis dan uit op de stelling dat, als door hardnekkig volhouden zelfs een in eigenbelang verstokte rechter in beweging is te krijgen, het zoveel te meer zin heeft, om te bidden tot de God, die louter gerechtigheid is. Dit is een onopgeefbaar uitgangspunt voor allen die willen geloven in het telkens weer komende Godsrijk van vrede en recht. Deze God is niet almachtig, in de zin van dwingend en machtiger dan welk mens dan ook, zoals vroeger, met name in het Romeinse Rijk en in de klassieke theologie wel is gedacht. De macht van deze God is liefdemacht, ontferming en fundamentele gerechtigheid. Gods geboden gaan niet buiten de ervaringen van mensen om, maar staan altijd in dienst van hun heil. Dat is het beslissende criterium. Daarop mag je altijd een beroep doen, omwille van de vrede die over door mensen gemaakte grenzen heen verbindt.

Daarom roept Jezus op tot vasthoudendheid en vertrouwen. Gerechtigheid is een absolute kernwaarde in het godsbeeld van Israël. In scherpe maatschappijkritische trekken, ontleend aan het dagelijks leven, schetste reeds de profeet Amos, die leefde in de 8^e eeuw v.Chr., het onrecht door de bezitters aangedaan aan hen die afhankelijk zijn. Er wordt geknoeid met maten en gewichten op de markt. De armen zijn immers gemakkelijk te koop. Hun dagelijkse strijd om te overleven is handel voor de rijken. Deze status quo kan geen vrede zijn. Misbruik ligt in de context van deze scheven samenleving voor de hand. Het is slechts de afwezigheid van opstand, geweld en oorlog, die als er niets verandert vrijwel onvermijdelijk zullen komen.

Nooit – en dit zweert de Heer op wie Jacobs volk zich laat voorstaan – zal ik een van jullie daden vergeten.¹

¹ Amos 8,7.

Opstand, geweld en oorlog zijn voorlopig nog afwezig. Maar de kloven die de wereld splijten maken dat het onder de oppervlakte rommelt en het geweld zal toenemen. Zo'n geweldsuitbarsting die na de tijd van Amos is gekomen in de overweldiging door de Assyriërs is door Israël verstaan als een Godsoordeel over het structurele onrecht in het land. Hoe ervaren wij de onderhuidse spanningen in onze 'global village' die op tal van plaatsen leiden tot diepe kloven en gewelddadige uitbarstingen?

Na de Babylonische ballingschap van de 6^e eeuw heeft Israël opnieuw naar de woorden van Amos willen luisteren en zijn gerechtigheid en vrede opnieuw gewaardeerd en geworteld in het vertrouwen op de Ene, de God, niet van beelden en offers, maar van vrede en recht. Juist in die tijd zijn zijn oude wetten en geboden verzameld en gepresenteerd als de wet van deze God. Dat was voor Israël de God van bevrijding uit de slavernij, maar ook de God die zijn volk leidde naar het beloofde land.

Dit is de God die wordt bezongen in Psalm 113:

Hij verheft uit het stof wie berooid is,
uit het vuil tilt hij op wie alles ontbeert.
Hij laat hem wonen bij hooggeplaatsten,
bij de hoogsten van zijn volk.²

Hardnekkig volhouden, ook als je op dichte deuren bonst, heeft zin. Nooit wordt de vrede aangereikt op een presenteerblaadje. Altijd gaat het ook over gerechtigheid. Daar moet voor gestreden worden. Veerkracht is nodig, uithoudingsvermogen en grensoverschrijdend gedrag. Ons geloof wil in die taaie strijd een diepgravende wortel zijn.

Amen.

Uitzending en zegen

Als u vanhier gaat, weet het gezegende mensen te zijn. De God die ons zijn vrede wil geven in het hart, zal ons ook in staat stellen over door mensen gemaakte grenzen heen verbindingen te creëren en bruggen van gerechtigheid te slaan over diepe kloven, ver weg en dichtbij. Deze God luistert naar gebeden en hij zendt ons tot elkaar, zonder ophouden.

De Here zegene u en behoede u;
de Here doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig;
de Here verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.

² Psalm 113, 7-8.